

Rad panela za ujednačavanje sudske prakse

Pripremile: Vera Bjelogrić i Šeila Imamović-Brković, Centar za sudsku dokumentaciju, VSTV BiH

U periodu od izlaska četvrtog broja *Pravne hronike* u kome je zadnji put izvještavano o radu panela za ujednačavanje sudske prakse do izlaska šestog broja, održana su tri sastanaka panela za ujednačavanje sudske prakse iz građanske i dva iz krivične oblasti.

Na sastancima iz građanske oblasti su razmatrana pitanja valutne klauzule kod ugovora o kreditu i pitanje da li mjenica koja nije protestirana, iako sadrži klauzulu “bez protesta”, predstavlja vjerodostojnu ispravu. Po navedenim pitanjima nije bilo usaglašenih stavova.

U vezi ugovora o kreditu sa valutnom klauzulom konstatovano je da su stavovi entitetskih vrhovnih sudova o ovom pitanju izraženi kroz odluku Vrhovnog suda Federacije BiH o spornom pravnom pitanju broj 58 o P 135023 16 Spp od 25.05.2016. godine^[8], te pravno shvatanje Vrhovnog suda Republike Srpske od 17.03.2017. godine^[9], dakle *in abstracto*. Razgovori će se nastaviti kada Sudovi donesu odluke u konkretnim predmetima.

I dalje postoje oprečni stavovi sudova u vezi drugog raspravljenog pitanja. Naime, prema mišljenju Vrhovnog suda Federacije BiH izraženog i kroz odluku o spornom pravnom pitanju broj: 22 o I 031405 16 Spp od 05. 12.2016. godine,^[10] mjenica koja nije protestirana, iako sadrži klauzulu “bez protesta”, ne predstavlja vjerodostojnu ispravu, dok oprečan stav, izražen kroz bogatu sudsku praksu, ima Vrhovni sud Republike Srpske. Moguće je da će se ovo pitanje ponovo aktuelizirati na jednom od narednih panela.

Panel je razmatrao i inicijativu za izmjenu člana 263 stav 3 ZPP-a RS, te potrebu za preispitivanjem svog pravnog shvatanja zauzetog u vezi troškova advokata čije je sjedište van sjedišta suda, a zbog odluke Ustavnog suda BiH.

Tako nije usaglašena inicijativa za izmjenu člana 263 stav 3, odnosno relevantnih odredaba ostalih zakona o parničnom postupku, koje propisuju da protiv rješenja drugostepenog suda, kojim se prihvata prijedlog za ponavljanje postupka žalba nije dopuštena.

Panel je konstatovao da je stav Ustavnog suda BiH, izražen u odluci AP-1398/14, u skladu sa pravnim shvatanjem panela od 22.07.2014. godine, te stoga nije potrebno da se pravno shvatanje panela preispituje. Članovi panela su još jednom naglasili da je povjerenje i pravo na izbor advokata jedno, a pravo na nadoknadu neophodnih troškova drugo. Naime, stranka ima puno pravo da izabere advokata u kojeg ona ima potpuno povjerenje, bez obzira da li on ima kancelariju van sjedišta suda ili ne, odnosno ovakvim shvatanjem se ne brani strankama da uzmu advokata po vlastitom izboru, pa čak i više advokata i advokata iz druge države, ali da li je takav trošak neophodan za vođenje parnice je

[8] Prema odluci „Ugovori o kreditu zaključeni između fizičkih lica i banaka u švicarskim francima, čija je isplata izvršena u KM, u kojoj valuti se vrši otplata anuiteta i plaćanje kamata, predstavljaju ugovore sa valutnom klauzulom. Zakonom o deviznom poslovanju u FBiH predviđena je mogućnost zaključenja ovakvih ugovora između domaćih fizičkih lica i banaka, pa se ne radi o ništavom pravnom poslu u smislu člana 103 i 105 Zakona o obligacionim odnosima. Odredba Ugovora o kreditu koja se odnosi na promjenljivu kamatnu stopu koja sadrži tačno određenje fiksnog i varijabilnog djela kamatne stope je dovoljno određiva s aspekta predmeta obaveze, pa ne predstavlja ništavu odredbu u smislu člana 47 Zakona o obligacionim odnosima. Za više informacija v. <http://vsud-fbih.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=61819>

[9] Odjeljenje je zauzelo stav da ugovori sa valutnom klauzulom nisu ništavi.

[10] <http://vsud-fbih.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jsp?id=64992>

ono što opredjeljuje sud kada, cijeneći okolnosti konkretnog predmeta, donosi odluku o nadoknadi troškova. Kako i Ustavni sud BiH navodi u citiranoj odluci „*diskreciono pravo sudova je da ovaj zahtjev odbiju ako utvrde da u konkretnom sporu navedeni troškovi nisu bili neophodni, odnosno da nedosuđivanje ovih troškova, samo po sebi, ne predstavlja povredu prava na pristup sudu*“.

Panel za ujednačavanje prakse iz krivične oblasti se u istom periodu sastao dva puta, te ponovo razmatrao inicijativu za izmjene zakona o krivičnom postupku u dijelu koji se odnose na uslove za određivanje posebnih istražnih radnji, te pitanja u vezi člana 268 Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine sa aspekta praktične primjene (kažnjavanje za odbijanje svjedočenja).

Panel je konstatovao da postojeće zakonsko rješenje ne osigurava srazmjeru između težine zadiranja u pravo privatnosti i cilja koji se želi postići primjenom te posebne mjere, te je potrebno da zakonodavac ovakvo rješenje preispita na način što će podići opštu granicu kazne za koju se mogu određivati posebne istražne radnje kombinujući sa određenim krivičnim djelima, ili grupama krivičnih djela koja zbog svoje specifičnosti, bez obzira na propisanu kaznu, zahtijevaju da budu obuhvaćena zakonskom odredbom krivičnih djela za koje se mogu odrediti posebne istražne radnje. U međuvremenu je Ustavni sud Bosne i Hercegovine postojeće zakonsko rješenje proglasio neustavnim, te je u toku izmjena zakona u okviru koje će se diskusije i argumentacija panela adekvatno adresirati.

U vezi rasprave oko praktičnih aspekata primjene člana 268 Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, konstatovano je da u ovom trenutku ne postoji konsenzus Sudova.

U ovom periodu upućena je još jedna inicijativa krivičnog panela nadležnim ministarstvima pravde, a tiče se ujednačavanja zakonskih rješenja koja se odnose na inkriminaciju krivičnog djela Otkrivanje (odavanje) identiteta zaštićenog svjedoka/Odavanje istovjetnosti zaštićenog svjedoka u krivičnim zakonima koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Inicijativa je usaglašena na sastanku panela od 31.03.2016. godine, te verifikovana od strane Apelacionog odjeljenja Suda Bosne i Hercegovine, kao i krivičnih odjeljenja entitetskih vrhovnih sudova i Apelacionog suda Brčko distrikta BiH u periodu od marta do novembra 2017. godine. Inicijativa se odnosi na pojmovno usklađivanje krivičnih zakona sa Zakonom o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka, odnosno da se riječi „zaštićeni svjedok“ u nazivu krivičnog djela i u tekstu zamjene riječima „svjedok pod zaštitom“.^[11]

Rad panela predstavljen je na godišnjoj konferenciji na temu „Ujednačavanje sudske prakse u Bosni i Hercegovini – preliminarni rezultati rada panela za ujednačavanje sudske prakse“ koja je održana 09.06. 2017. godine u Sarajevu. O procesu ujednačavanja sudske prakse govorili su Mirsad Ćeman, predsjednik Ustavnog suda BiH i Elena Brezoska – Jovanovska ispred Vijeća Evrope, dok su svoje viđenje rada panela iznijeli Ranko Debevec, predsjednik Suda BiH, Damjan Kaurinović, predsjednik Apelacionog suda Brčko distrikta BiH, sudija Obren Bužanin, predsjednik Krivičnog odjeljenja Vrhovnog suda Republike Srpske i sudija Zdenko Eterović, predsjednik Upravnog odjeljenja Vrhovnog suda Federacije BiH. U svojim izlaganjima su, između ostalog, izrazili punu podršku i posvećenost nastavku stručnog dijaloga sudova najviše instance, koji funkcioniše u složenoj pravosudnoj strukturi Bosne i Hercegovine, te naglasili značaj procesa kao dobar primjer za zemlje u regionu i šire. Takođe su podcrtali važnost načela pravne sigurnosti kao elementa prava na pravično suđenje i standarda koje je po ovom pitanju utvrdio Evropski sud za ljudska prava odlučujući u svojim predmetima (*Jordan Jordanov protiv Bugarske, Spaseski protiv Makedonije, Vusić protiv Hrvatske* i dr).

Rezultate i izazove panela iz građanske oblasti predstavio je sudija Senad Tica iz Vrhovnog suda Republike Srpske, dok su rad panela iz krivične i upravne oblasti predstavili sudije Hilmo Vučinić

[11] Ova zakonodavna inicijativa je već realizovana u Republici Srpskoj.

i Zvezdana Antonović iz Suda BiH. Stečena iskustva i preporuke za dalji rad panela predstavile su sudije Maida Kovačević iz Apelacionog suda Brčko distrikta BiH, te Fatima Imamović iz Vrhovnog suda Federacije BiH. Pored potrebe za normiranjem rada u panelima, podcrtana je važnost približavanja rada panela nižestepenim sudovima putem okruglih stolova, kao i neophodnost uspostave i jačanja odjeljenja za sudske prakse.

Učesnici konferencije su se složili da su rezultati rada panela značajni, naročito kada se posmatra složena organizacija pravosuđa u BiH, gdje je jako važna i sama mogućnost raspravljanja o pojedinim pravnim pitanjima, koja nerijetko, zbog svoje kompleksnosti predstavljaju izazov ne samo za Bosnu i Hercegovinu, već i čitavu regiju. Zaključeno je i da bi se intenziviranjem dijaloga ustavnog sa vrhovnim sudovima trebala osigurati razmjena iskustava u iznalaženju jedinstvenog pristupa o primjeni Evropske konvencije o ljudskim pravima. Takođe, ovim bi se osigurala razmjena dobre prakse u primjeni i tumačenju presuda Evropskog suda za ljudska prava, jer zemlje zapadnog Balkana potiču iz iste pravne tradicije i imaju iste osnovne pojmove, jezik i brojna procesna pravila. Istovremeno, forum je ukazao i na potrebu balansiranog pristupa između ovog načela i načela pravne sigurnosti, na koju naročito negativno utiču različiti stavovi sudske prakse u istim ili sličnim pravnim situacijama, a bez valjanih razloga i obrazloženja odluke koja odstupa od ustaljenih stavova sudske prakse.

Konferenciji su prisustvovali i predstavnici zakonodavne vlasti, te predstavnici EUSR-a i OSCE-a, dok je posebna zahvalnost upućena Vijeću Evrope, koje je kroz projekat „Jačanje kapaciteta pravosuđa u primjeni Evropske konvencije o ljudskim pravima u Bosni i Hercegovini“, dalo svoju punu podršku uspostavljanju ovakvog mehanizma za ujednačavanje sudske prakse, te saorganizaciji sastanaka panela u prethodne tri godine.

Rezultati rada panela iz upravne, građanske i krivične oblasti su takođe predstavljeni tokom aprila i juna 2017. godine na okruglim stolovima koje je organizovalo Vijeće Evrope u saradnji sa entitetskim centrima za edukaciju, s ciljem predstavljanja rada panela sudijama okružnog i kantonalnog nivoa. Diskusije su ukazale da postoji neujednačena primjena pravnih normi u sličnim činjeničnim okolnostima, čak i u okviru jednog suda, zbog čega je bitno da se rasprave ovog tipa nastave i u budućnosti s ciljem približavanja i harmonizacije stavova.

O bosanskohercegovačkom modelu ujednačavanja sudske prakse, kao i iskustvima drugih zemalja u ovoj važnoj oblasti, razgovarano je tokom Regionalnog okruglog stola, održanog 26.06. 2017. godine u Beogradu u organizaciji Vrhovnog kasacionog suda i Pravosudne akademije Republike Srbije i Vijeća Evrope na temu “Odjeljenja sudske prakse i drugi alati za ujednačavanje sudske prakse”. Nakon iscrpne diskusije o efektivnim modelima ujednačavanja sudske prakse i njihove primjenji-

Slika s regionalnog okruglog stola s temom
“Odjeljenja sudske prakse i drugi alati za
ujednačavanje sudske prakse”
Beograd 26.06.2017. godine

vosti u različitim pravnim sistemima, konstatovana je potreba za formiranjem specijaliziranih odjeljenja sudske prakse u okviru svih sudova, koja bi imala ažurne informacije o sopstvenoj sudskoj praksi, te praksi sudova u zemlji i šire.

Da bi ovakva odjeljenja mogla funkcionisati, podcrtan je značaj, uspostavljanje odnosno jačanje baza domaće sudske prakse sa funkcionalnim pretraživačem i različitim parametrima za pretraživanje. Tom prilikom je sudija Vrhovnog suda Federacije BiH, Ljiljana Filipović pojasnila nastojanja za transparentnijom objavom sudskih odluka, kao i značaj i ulogu Centra za sudsku dokumentaciju VSTV-a, kao mjesta gdje se vodi i ažurira nacionalna baza izabranih sudskih odluka u Bosni i Hercegovini. Okrugli sto predstavlja nastavak Međunarodnog foruma „Dijalog sudova – instrument za usklađivanje sudske prakse“, održanog u Sarajevu 21-22.06. 2016.

Nadalje, u Atini je 29.09.2017. godine održana i konferencija visokog nivoa o usklađivanju sudske prakse u organizaciji Vijeća Evrope i u saradnji sa Državnim vijećem Grčke. Konferenciji su prisustvovali predstavnici pravosudnih institucija iz 20 država članica Vijeća Evrope, te institucija odgovornih za pregled i objavljivanje sudske prakse. Ovo je prvi multilateralni skup organizovan sa ciljem da se utvrdi na koji se način može obezbjediti bolja podrška procesu harmonizacije sudske prakse u državama članicama Vijeća Evrope. Učesnici su imali priliku da analiziraju i razmjenjuju pozitivna iskustva u vezi konzistentnosti sudske prakse kao preduslovu za pravnu sigurnost, te harmonizaciji sudske prakse kroz prizmu ljudskih prava. U okviru sesije koja je bila posvećena predstavljanju dobrih praksi u zemljama članicama Vijeća Evrope, pored iskustva Srbije i Rusije, predstavljeni su mehanizmi za ujednačavanje sudske prakse koji su na snazi u Bosni i Hercegovini.